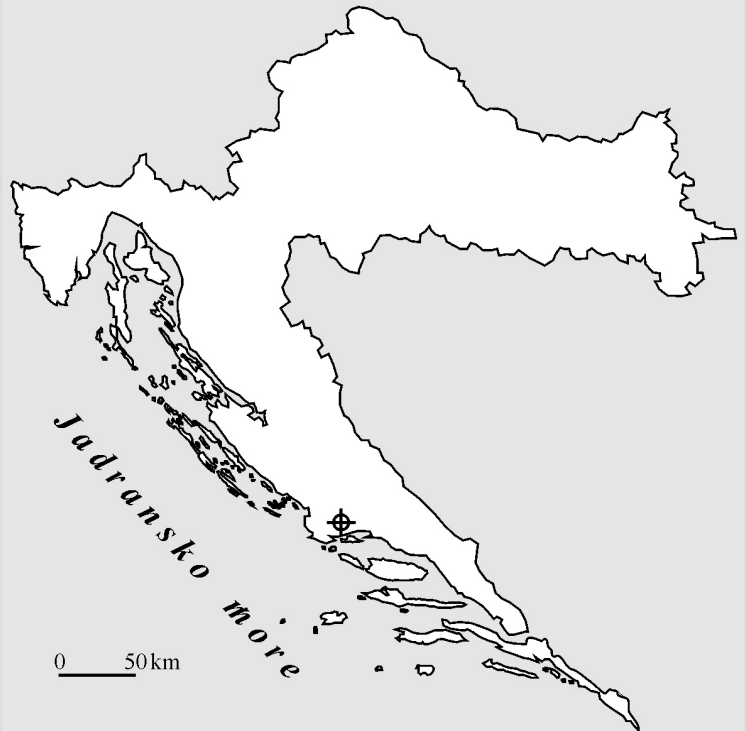

PRIJE 50 GODINA - DRAMA U JAMI NA KOLIŠTINI

PIŠE: Vlado Božić, dipl.ing.
Speleološki odsjek HPD "Željezničar"
Zagreb

36

Istraživanje jama s vertikalom većom od 50 m bilo je, prije pedesetak godina, moguće jedino pomoću speleoloških ljestvica, vitla i telefona. Kako je izgledalo jedno takvo istraživanje prisjetiti ćemo se na primjeru Jame na Kolištini duboke 130 m oživljavanjem tog događaja iz 1958. godine.

Jamu na Kolištini prvi su istraživali članovi Špiljarskog odjela Velike Realke iz Splita pod vodstvom profesora Umberta Giromette i Ramira Bujasa. Jama je

udaljena 3-4 km od željezničke postaje Prgomet u Dalmatinskoj zagori, blizu crkve sv. Mihovila, na području zvanom Koliština. Prvi put su je posjetili 12. svibnja 1912. na izletu s 32 đaka i samo ustanovili da je duboka. Drugi put, tjedan dana poslije, 19. svibnja 1912., došli su s 21 đakom, kojom prilikom se Umberto Girometta spustio oko 80 m duboko. Za silaz u dublje dijelove više nisu imali opreme. Zapis o tome postoji u Izvještaju c. k. Velike Realke za šk. god. 1911-1912. (Girometta, 1912), a malo više podataka ima u Glasniku geografskog društva (Girometta, 1923.).

S tim su podacima 1957. raspolagali članovi SO PD "Željezničar". Pri kraju ondašnjih državnih praznika, za Dan republike 29. 11. 1957., nakon istraživanja jame Zvekače kod Perkovića posjetili su i Jamu na Kolištini. Naziv jami dali su članovi "Željezničara", jer je Umberto Girometta jamu zvao Jama kod crkve. U jamu sam se tada najdublje spustio ja, oko 30 m. Ustanovio sam da je jama sigurno dublja od 80 m, da ima mnogo oštih izbočina i dubljih pukotina, koje će otežavati dalja istraživanja, pa se treba dobro pripremiti.

Zlatko Smolec i Ivica Posarić pripremaju kolica za prijevoz opreme

foto: Krasin Gržinić

I pripremili smo se. U društvenim prostorijama smo izradili još nekoliko desetaka metara speleoloških ljestvica, nabavili novu užad i telefone s kablom, podmazali naše vitlo i kolica za prijevoz opreme, opskrbili se hranom i krenuli. Tijekom prvosvibanjskih praznika 1958. na Kolištini smo boravili 3 dana. Koristili smo pogodnost što je naš član Aleksandar Mujić, šef Glavnog kolodvora u Zagrebu, samo za nas osigurao poseban vagon. Ali kakav! Bio je to obični dvoosovni teretni G-vagon uz kojega smo dobili malu prienosnu željeznu peć, sanduk drva i ugljena i mnoštvo madraca. Peć i sanduk smjestili smo u jedan kut vagona, cijev od dimnjaka gurnuli kroz prozor, a tlo cijelog vagona tapecirali madracima, osim malog dijela uz vrata za smještaj cipela. Zajedno s gostima bilo nas je tridesetak. Nismo ni slutili kakav nas doživljaj očekuje...

Logor kod jame - s lijeva na desno: sjedi Zlatko Smolec (sa šeširom na glavi), Franjo Perjanec (s francuskom kapom na glavi), stoji J. Pilat, sjedi Pero Kolenc, nasuprot vitlu Slavko Smolec, telefonira Ivica Posarić
foto: Krasin Gržinčić

U Prgomet smo stigli rano ujutro 1. svibnja i odmah krenuli na Kolištinu. Pristup do jame je lak, jer se otvor nalazi stotinjak metara od puta, na ravnom kamenjaru. Postavili smo dva šatora i vitlu uz otvor jame. Trebalo je dosta vremena da se odmorimo, najedemo i pripremimo za spuštanje. Otvor jame morali smo malo proširiti da bi lakše spustili ljestvice i ulazili s opremom koju smo morali nositi.

Svaki speleolog koji je ulazio u jamu penjao je vlastitom snagom po ljestvicama i bio osiguran užetom. Nas nekolicina, koji smo išli dublje, imali smo na sebi rashodovano padobransko sjedište i bili smo osigurani čeličnom sajлом vitla. S površinom smo bili u vezi pomoću telefona, koji je jednim polom bio spojen na telefonski kabel, kojega je vukao sa sobom i drugim polom spojenim na sajlu vitla. Kako smo imali samo jedno padobransko sjedište, vraćali smo ga gore i dolje u "bombi", limenoj kanti bombastog oblika.

U jamu sam ušao prvi, točno u 11 sati. Nosio sam torbicu s hranom i dodatnom opremom preko leđa i još s "bombom" ispod sebe. Stalno sam zapinjao o stijene i zaplitao se s ljestvama i telefonskim kablom. Da bi lakše prolazio nižim dijelovima u jamu su se morali spustiti još dvojica speleologa i na izbočinama otpetljivati kabel od ljestava i sajle vitla. Spustio sam se oko 60 m i tu našao zgodnu nišu uvučenu u stijenu, vrlo

prikladnu za odmor. Prošlo je nekoliko sati dok su do mene došli Krasin Gržinčić - Grga, Pero Kolenc, Vlado Kalata i Slavko Marjanac. Tu smo nišu prozvali "kapelicom".

Tada sam nastavio spuštanje. Odmah niže "kapelice", na suprotnoj strani jame vidio sam veću policu na kraju koje je činilo mi se, na dva mjesta bio nastavak jame. Ali do police nisam mogao, jer su ljestve bile priljubljene uz stijenu niz koju sam se spuštao. Sišao sam još niže i ušao pod tuš. Iz stijene je izbijao mlaz vode i preko ruba stijene se raspršivao baš po ljestvama.

Slavko Marjanac ulazi u jamu

foto: Krasin Gržinčić

Onako mokar spustio sam se još niže, ali sam odmah ostao bez svjetla. Mlaz vode ugasio mi je karbidnu lampu, a električna svjetiljka se ubrzo istrošila tako da sam bio skoro u potpunom mraku. Jedva sam vidio prečke ljestava sebi pod nosom, gotovo ništa nisam čuo od silnog šuma padajuće vode. Uz to zapetljao sam se s telefonskim kablom i u jednom trenutku nisam više mogao ni gore ni dolje. Počeo sam se i naglo hladiti. Odlučio sam da je najbolje vratiti se, pa sam sjeo u prečku ljestava, no sajla i telefonski kabel nastavili su se spuštati. Vratiti se nije bilo lako. Baterijsko svjetlo potpuno se ugasio pa sam ostao u potpunom mraku. Kako više nisam imao telefonsku vezu, jer se kabel negdje prekinuo, počeo sam trgati telefonski kabel kojim sam bio spojen i otpetljivati ga od ljestava i sajle vitla. S kolegama u "kapelici" nisam se mogao sporazumijevati. Na vitlu su shvatili da nešto nije u redu pa su prestali spuštati sajlu. Počeo sam penjati, bez osiguranja, tj. bez nategnute sajle, i došao iznad slapa. Tu su me čuli kolege u "kapelici" i javili gore da nategnu sajlu vitla. Uskoro sam opet bio na nategnutoj sajli i došao do "kapelice". Javili smo na površinu da za dalje spuštanje treba imati zaštitu kabanicu i da je spuste u "bombi". Dizanje "bombe" gore i opet spuštanje do nas trajalo je satima. Srećom, u "bombi" je s polivinilskom kabanicom došla i nova pošiljka hrane.

Tek nakon okrijepe odlučili smo nastaviti sa spuštanjem. Više nisam imao volje ići prvi. Bio sam sav mokar, bilo mi je hladno i da ne lažem, bilo me je strah da ponovno ne doživim slično. Vlado mi je to predbacio, ali nisam mario. Dolje je krenuo Vlado, koji je

POVIJEST

Slavko Marjanac u "kapelici"

foto: Krasin Gržinić

bio odmorniji, a zaštitio se i polivinilskom kabanicom. Bili smo u telefonskoj vezi s površinom i s Vladom. Da ne bi imao problema sličnih kao ja, sišao sam do iznad slapa, osiguran užetom iz "kapelice" i odavde telefonski kabel odmicao od ljestava. Tako su se bez većih problema na dno spustili Vlado, Slavko i Grga. No, ne treba zaboraviti da je vraćanje "bombe" do "kapelice" i spuštanje speleologa dolje opet trajalo satima. Ova su trojica na dnu mjerili, crtali i fotografirali, a Pero i ja smo u "kapelici" tratili vrijeme. Spavalo nam se. U jednom trenutku umalo da nisam pao s ruba "kapelice" s kojeg sam osluškivao zvukove s dna.

A onda smo izveli jedan "štos". Premještajući kamenje po "kapelici" da si napravim što udobnije mjesto za drijemanje, našao sam stare naočale. Bilo je jasno da u "kapelicu" nisu mogle pasti s površine, pa smo zaključili da je to ostavština Umberta Giromette, koji je inače nosio naočale. Bili smo stalno u telefonskoj vezi s površinom. Pero je razgovarao sa svojom curom Mocom, koja je tada bila dežurna na površini. Bio sam još gladan pa sam pogledao u torbicu s hranom i našao još jednu konzervu ribica. To sam glasno i rekao. Kako je "kapelica" mala prostorija, u onoj špiljskoj tišini sve se dobro čulo, pa je Moca preko telefona to čula i shvatila da sam konzervu našao s Giromettinim naočalama. Pero i ja smo se pogledali i odmah razumjeli. Rekao sam da je konzerva malo hrđava i napuhnuta, ali da smo obojica gladni pa ćemo je otvoriti. Uzeo sam nožić za otvaranje konzervi i ustima proizveo glasno "pffffffffff...". Moca je pomislila da je to zvuk od otvaranja konzerve. Tobaže potihio, Peri sam rekao da ovo zeleno na mesu treba maknuti, a ostalo da izgleda dobro. Odrezao sam kruha i počeli smo jesti glasno mljackajući. Moca je shvatila da jedemo meso iz konzerve koju smo našli u jami i počela vrištati u telefon da prestanemo jer ćemo se inače otrovati. Peri je trebalo dosta vremena da uvjeri Mocu kako smo je "prešli".

Tada se s dna telefonom javio Vlado da izlazi van. Opet sam sišao do iznad slapa i pomagao najprije Vladi, a onda i Grgi da dođu do "kapelice". Zadnji je ostao Slavko. Ukopčao je telefon na sajlu vitla i počeo penjati. Par minuta iza toga veza se prekinula. Razmišljali smo što da radimo. Smatrali smo da je najbolje da se vitlo i dalje lagano vuče. Pratili samo s police kako uže lagano prolazi pokraj nas i osluškivali prema dnu. S prevjesa

Vlado Kalata polazi od "kapelice" prema dnu

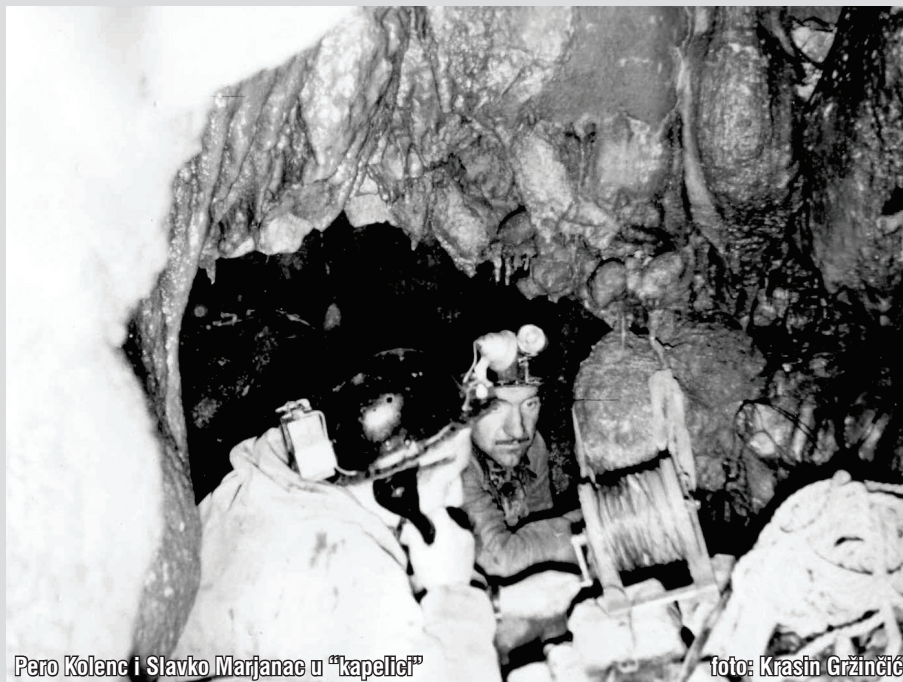
foto: Krasin Gržinić

Vitlo pokraj jame

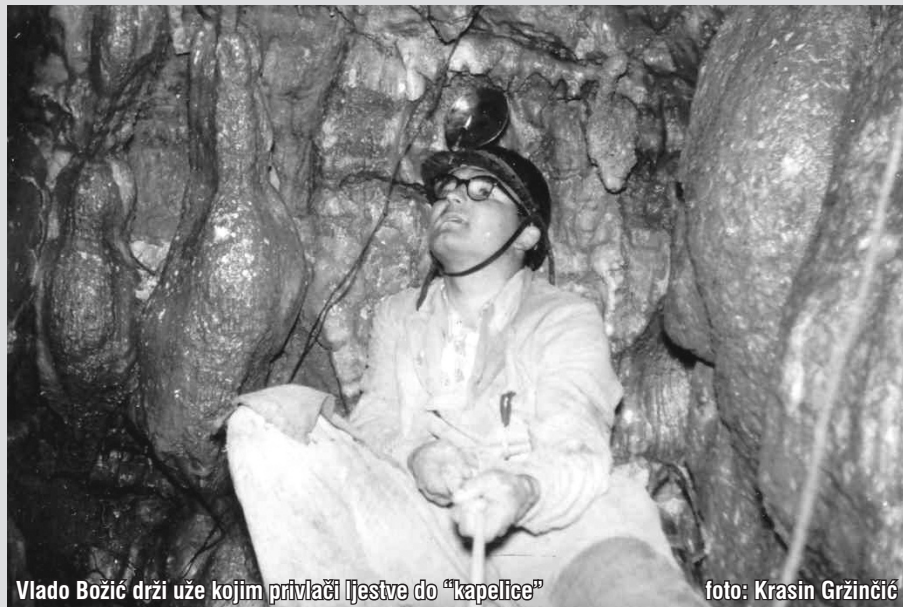
foto: Krasin Gržinić

Pero Kolenc i Slavko Marjanac u "kapelici"

foto: Krasin Gržinić

Vlado Božić drži užu kojim privlači ljestve do "kapelice"

foto: Krasin Gržinić

Na dnu Slavko Marjanac zapisuje meteorološke podatke

foto: Krasin Gržinić

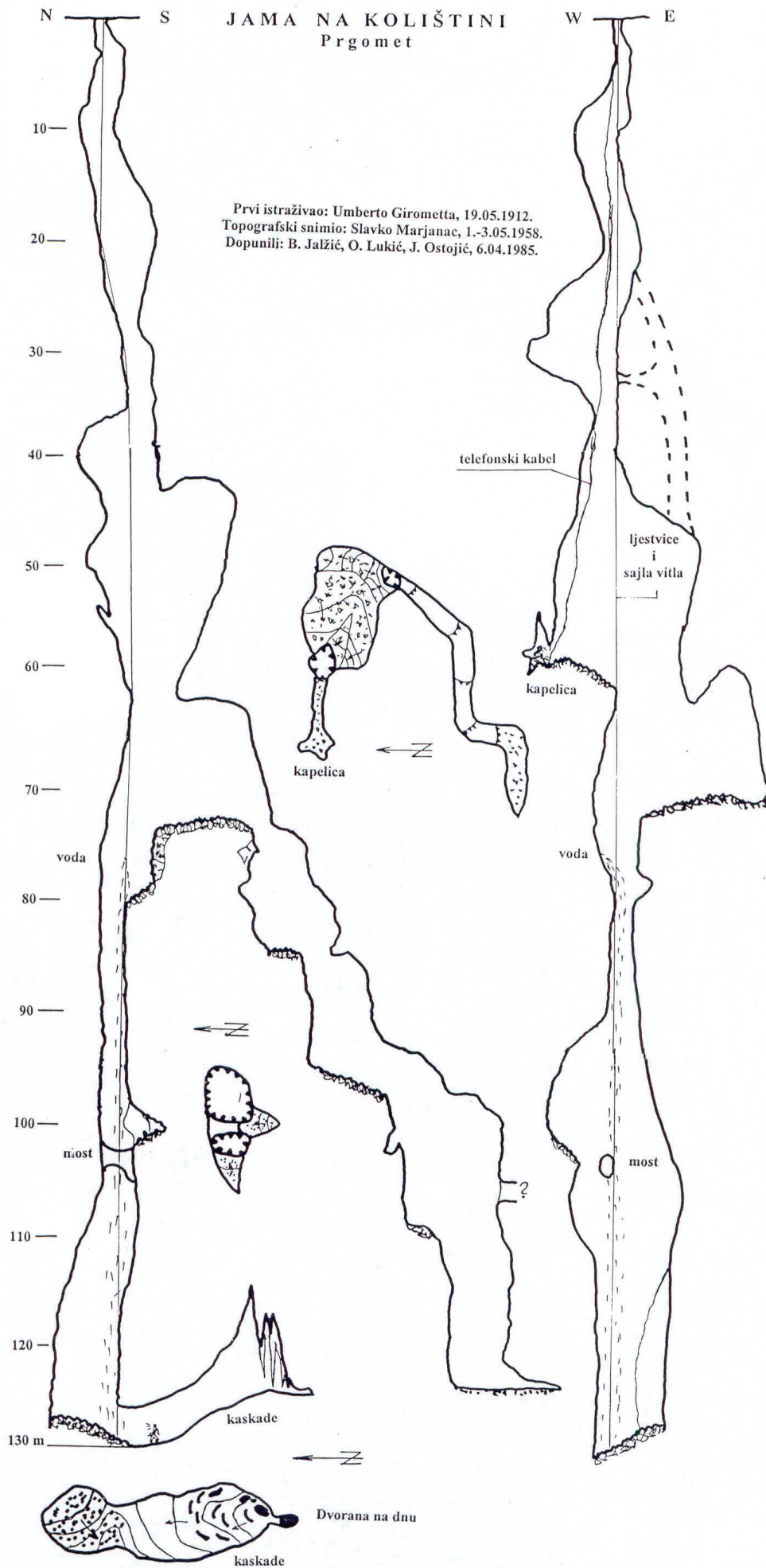
kod početka slapa, gdje sam stajao u ljestvama, čuo sam neke zvukove, koji su mi se činili kao Slavkovo dozivanje. Javio sam u "kapelicu" neka obavijeste kolege na površinu da zaustave vitlo. Da bi bolje čuo spustio sam se niz tuš. Spustivši se još niže začuo sam Slavkovo očajničko vikanje. Okolne stijene nisam mogao vidjeti, jer mi je svjetiljka osvjetljavala samo mali dio ljestvica, koje su se gore i dolje gubile u mraku, a ni Slavka nisam vidio iako sam bio svega desetak metara od njega. Ali nisam mogao ići niže jer je uže za osiguranje bilo prekratko. Morao sam se vratiti do iznad slapa da Grga u "kapelici" nadoveže još jedno uže za osiguranje. Tada se je Pero spustio do iznad slapa, a ja nastavio kroz tuš do Slavka.

Slavka još nisam vidio, ali sam ga čuo. Viknuo mi je da javim u "kapelicu" neka popuste uže, jer da sjedi na prirodnom mostu i drži se za ljestve. Kad sam ga napokon ugledao izgledao mi je užasno. Čitavo tijelo bilo mu je zapleteno u telefonski kabel i ljestve. Pri dizanju s dna, sajla je zahvatila telefonski kabel koji se zapleo s ljestvama i sve se to omotalo oko Slavka. Uz slabo svjetlo nije se mogao osloboditi, niti nas dozvati da zaustavimo vitlo. Nekoliko namotaja kabla omotalo mu se oko vrata i kod povlačenja sajle stezalo ga sve jače. Da se tu slučajno nije našao ovaj most i da nije uspio dozvati nas, vjerojatno bi ovo istraživanje završilo tragično. Kabel oko Slavka pokušao sam prerezati svojim džepnim nožićem, ali nisam uspio. Da situacija bude gora, onaj nesretni tuš potpuno mi je istrošio baterijski uložak pa sam i ja ostao u potpunom mraku. Slavkovu žaruljicu jedva sam vidio.

Morao sam se vratiti u "kapelicu". Penjao sam u potpunom mraku, samo pipajući rukama. U "kapelici" sam uzeo Perinu akumulatorsku svjetiljku i kliješta te se opet na isti način spustio do Slavka. Pod dobrim svjetlom njegova mi se situacija činila još lošijom. Da nije bilo mosta, da smo obojica morali visjeti na ljestvicama, imali bi neopisivih teškoća. Kliještima sam na Slavku prerezao sav kabel i Peri na polici javio da izvuku ostatak kabla. Zatim sam ispenjao do "kapelice", a za mnom i Slavko pomoću vitla. Išao je odmah do površine. Za njim su ispenjali Grga, Vlado i Pero. Bio sam zadnji.

Prije smo planirali da svu opremu izvučemo odmah nakon završenog istraživanja, ali tada nisam bio u stanju još boraviti u jami i izvlačiti opremu. Bio sam i fizički i psihički

POVIJEST

40

umoran. Javio sam da moram van, pa sam izašao. Bilo je točno 11 sati 2. svibnja 1957. U jami sam bio puna 24 sata. Kad sam izašao, vidio sam da su i svi drugi na površini strašno umorni. Trebalo je cijelu noć okretati vitlo, stalno se spuštati do 30 m dubine i otpetljivati sajlu od ljestava, te dežurati uz telefon. Ljudi uz otvor jame vezali su se da ne padnu unutra ako ih u predahu svlada san. Zato je odlučeno da se najprije svi odmore, a onda da se izvuče oprema.

Nakon što sam se presvukao u suho, odspavao par sati kao i ostali kolege, osjećao sam se kao preporođen. U jami smo se do "kapelice" spustili Ivica Posarić i ja i pomagali izvlačiti svu opremu do površine. Ovako suh, nahranjen i odmoran, ova mi se jama sada činila sasvim drugačijom.

Svi smo bili zadovoljni postignutim. Prema Slavkovom nacrtu jama je duboka 130 m. O tom događaju pisao sam u časopisima Speleolog (Božić, 1958.) i Naše planine

(Božić, 1963.). Nažalost, tada nije bio objavljen i nacrt jame. U jami su 6. travnja 1984. opet ušli naši mladi članovi Branko Jalžić, Jadranko Ostojić i Ozren Lukić, potaknuti podatkom da je ostao neistražen dio na polici na dubini od sedamdesetak metara. Oni su istražili jami pomoću nove tehnike i dočrtali novi dio - jami s police koja se pruža do dubine 125 m. Objedinjeni nacrt pripremio sam za ovaj članak (30. 01. 2008.).

LITERATURA

Bujas, R. i Girometta, U., 1912: Špiljarski odio i njegov rad školske godine 1911.-1912. Izvještaj c. k. Velike Realke u Spljetu za školsku godinu 1911.-1912., str. 82, Spljet

Girometta, U., 1923: Jame i pećine srednje Dalmacije. Glasnik geografskog društva, sv. 9, str.110, Beograd

Božić, V., 1958: Istraživanje jame u Prgometu. Speleolog, god. V i VI, za 1957.-1958., naslovnica i str. 29, Zagreb

Božić, V., 1963: Zarobljenici podzemlja. Naše planine, br. 3-4, str. 59-63, Zagreb

Božić, V., 1991: Povijest istraživanja i razvoj tehnike svladavanja jama u svijetu i Hrvatskoj. Speleolog, god. XXXVI-XXXVII, za 1988.-1989., str. 63-74, Zagreb

SUMMARY

The cave at Koliština near the Prgomet railway station in Dalmatia was first explored by members of the Caving Department of the Split Realschule as early as 1912. Using only speleological ladders and ropes they reached the depth of 70m. Their work was continued by the PD Željezničar Speleological Unit from Zagreb in 1958. Using a pulley, a telephone and ladders they managed to reach the bottom at 130m; however, they failed to explore a single passage of the cave at the depth of 70m. This area of the cave was explored by junior members of the same department in 1985, who relied on the latest contemporary methods using only a rope, and managed to reach the bottom of that passage at the depth of 125m. A complete map of the cave has only been made recently.

The exploration efforts in 1958 were particularly dramatic as the equipment was rather unreliable. Because of many dents and crevices in the cave the steel cable and the telephone cable would often become entangled with one another or, in the case of the telephone cable, with the ladder. As if this was not enough, in the lower section the ladder led through a waterfall, which often extinguished the cavers' carbide lamps, while battery torches would not last very long. One of the most dramatic events happened when Slavko Marjanac was on his way back when, thirty metres in the air, the telephone cable wound around his neck and, entangled with the steel cable, nearly suffocated him. He found himself in the dark, the water put out his lamp, and the telephone cable snapped, leaving him isolated. Luckily, his screams were heard by Vlado Božić, who was at a ledge 60m below the top. He descended to reach Marjanac and cut him free from the telephone cable. The 1958 expedition lasted for a full 24 hours.